

Kdaj napredek služi človeštvu in kdaj ne? Katere so tiste politične skupnosti, ki lahko ščitijo svoje vrednote? Katere so najdragocenejše vrednote? Odgovore bo treba poiskati drugje, kljub temu pa knjiga postreže z obilico primerov, ki lahko služijo kot odlična izhodišča za nadaljnjo razpravo o uporabi biotehnologije in položaju znanosti v vsakdanjem življenju ljudi.

Mojca Sušnik

ur. Selma Sevenhuijsen, Alenka Švab: Labirinti skrbi: pomen perspektive etike skrbi za slovensko socialno politiko/ Labyrinths of care: the relevance of the ethics of care perspective for Slovenian social policy. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, zbirka Politike, 2003
111/117 strani (ISBN 961-6455-13-3), 2.900 SIT

prevod Polona Mesec

Etika skrbi je v svetu že uveljavljena kot političen pojem, kot teoretski koncept in državljanska praksa, medtem ko v slovenskem prostoru lahko opazimo razumevanje skrbi kot nujnost, kjer mora oseba, ki neguje brezpogojno in brez vključevanja negovane osebe prevzeti določeno skrb (pa naj gre za skrb za bolne, starejše, otroke ali koga drugega).

Knjiga je zbir šestih besedil, ki s pomočjo koncepta etike skrbi in metode *Trace* ("izsleditev") analizirajo različne politične dokumente, ki so še kako pomembni za socialno, družinsko, zdravstveno in stanovanjsko politiko v Sloveniji. Namen metode *Trace*, ki jo je razvila Selma Sevenhuijsen – sourednica in avtorica uvodnega prispevka v knjigi – "je, da od besede do besede razčleni normativne podmene in vrednote v političnih dokumentih in jih ovrednoti s perspektive etike skrbi" (str. 8). Težko bi izpostavila katerikoli tekst zaradi njegove pomembnosti, saj je vsak zase pomemben zaradi načina in dokumenta, ki je predmet analize. Kljub temu pa ni primerna priložnost, da bi o vseh besedilih razpravljali v globino in dolžino, zato se bom bolj posvetila le nekaterim besedilom.

V prvem prispevku Selma Sevenhuijsen bralcem in bralkam predstavi bistvene pojme v perspektivi etike skrbi, temeljne moralne pojme etike skrbi (pozornost, odgovornost, kompetentnost, odzivnost, zaupanje in asimetrična recipročnost), pri čemer seznanja s primerom sodobne nizozemske socialne politike in drugim. Avtorica dovolj odprto označi aktivno državljanstvo kot "vabilo, da si ljudje širok niz dejavnosti interpretirajo po svoje, kot državljani, se pravi kot člani politične skupnosti" (str. 14-15). Od ljudi, ki sooblikujejo politike, ali pa so na drugih družbeno odgovornih položajih, državljani in državljanke lahko upravičeno pričakujejo, da se bodo aktivno in odgovorno odzvali na različne pobude. Prav tako se odgovornost za svoja dejanja pričakuje od članov politične skupnosti, torej od državljanov in državljanek samih. Pomembna se mi zdi tudi ugotovitev, da mora državljanstvo temeljiti na pojmih odnosnosti in medsebojne odvisnosti (kar so hkrati temelji etike skrbi). S tem meri na kolektivno delovanje in na tako imenovano prakso skrbnega državljanstva, v kateri ljudje delujejo kot tisti, ki skrbijo in kot tisti, ki so skrbi deležni, ter predvsem, kjer ljudje v medsebojnem dialogu razvijajo kakovostno družbeno skrb. Menim namreč, da je praksa državljanstva v slovenskem prostoru vse prej kot to vzajemno razmerje.

V drugem besedilu Vesna Leskošek predstavi rezultate analize Nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 v Sloveniji. Glavna ugotovitev je, da je sicer sam program bil

napisan v smeri odpiranja in vključevanja v prostor ter spodbujanja aktivnega državljanstva, a po dveh letih in pol izvedbe ni bil uspešen oziroma ni izpolnil zapisanih zastavljenih ciljev.

V tretji analizi nas Alenka Švab seznanja s pojmovnimi orodji družinske politike v temeljnem dokumentu Resoluciji o načelih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji. Resolucija poudarja, da naj bi nov model socialne politike vključeval socialno varnost človeka, ki temelji na statusu državljanstva in na zaposlitvenem statusu. Zanimiva je tudi ugotovitev, da je družinska politika v Sloveniji na prvi pogled zelo sodobna, saj poudarja pluralnost družinskih oblik, kar je značilnost pozne modernosti. Avtorica po podrobnejši analizi kljub prvemu videzu zaključuje, da je vsaj toliko kot sodobnih usmeritev tudi ideoloških argumentacij in podmen, ki dajejo prednost enemu družinskemu modelu, to je moderni nuklearni družini. Pomemben sklep celotne analize pa je, da je konceptualizacija skrbi znotraj družine omejena na skrb za otroke, pojem skrbi pa je omejen na razmerje med aktivno osebo, ki posveča skrb in pasivno osebo, ki je skrbi deležna.

V četrtem prispevku se Majda Pahor ukvarja z etiko skrbi v zdravstveni negi v Sloveniji. Gre za analizo na prvi pogled najbolj tipičnega skrbstvenega dela. Opredeli teoretske perspektive (predstavi skrb kot element državljanstva), skrb v zdravstveni negi in v okviru izobraževanja za zdravstveno nego prikaže primerjavo med Evropo in Slovenijo. V prvem delu je torej pozornost namenjena paradoksu zdravstvenega dela kot zasebne (intimne) in mebosebne dejavnosti, ki se je preselila v javni sektor. V drugem delu pa opozarja tudi na izobraževalni sistem zdravstvenih delavcev in delavk, ki ne omogoča univerzitetnega izobraževanja medicinskih sester, kar še bolj determinira njihov položaj v zdravstvenem sistemu. Medicinske sestre so tudi v Evropi izobraževali oziroma boljše rečeno usposabljali kot "pomožne delavke, ki izvršujejo zdravnikova navodila" (str. 81). Vsi lahko priznamo, da imajo zdravniki veliko več znanja (in tudi moči ter odgovornosti) kot medicinske sestre, vendar to ne pomeni, da le-te ne znajo s svojim znanjem, usposobljenostjo in izkušnjami presoditi, kako naj opravljajo svoje delo (zdravstveno nego). Torej, najlažji način, da medicinske sestre postanejo indiferentne do svojega dela, je ta, da jim zdravniki še naprej dajejo navodila, kako naj izvršijo svoje naloge in s tem neposredno posegajo v njihove pristojnosti. Slovensko zdravstvo pa naj ostane na ravni "verovanja" zdravnikom in njihovi nezmotljivosti, saj je problematično in nelegitimno že bolnikovo dejanje, če si poišče mnenje o diagnozi in zdravstvenem stanju pri drugem zdravniku.

Ružica Boškic analizira predlog novega stanovanjskega zakona, ki se je menda od takrat že nekoliko spremenil. Pozornost namenja opredelitvi tako imenovanih stanovanjsko ranljivih skupin, ki so jih avtorji omenjenega zakona povsem zanemarili. Hkrati pa vzpostavi tudi razliko med ranljivimi in izključenimi skupinami (te skupine v zakonu sploh niso pripoznane).

Vesna Leskošek pa zaključuje s povzetki ugotovitev skupine udeležencev in udeleženk mednarodne delavnice o etiki skrbi in socialni politiki, kjer je bil predmet osrednje analize program boja proti revščini in socialni izključenosti v Sloveniji. Na kratko predstavi tudi ideje za prenovo programa z vidika skrbi, predvsem vrednote in konkretne ukrepe. Še posebno pomembna se mi zdita vrednota pluralnosti in državljanstvo kot politična participacija. Avtorica prav tako predlaga, da bi za vzor "lahko vzeli politično državljanstvo, ki temelji na priznavanju pluralnosti, pojem skrbi kot demokratične prakse pa bi lahko pokazal pot do političnega delovanja in oblikovanja politik, ki bi temeljile na pozornosti in odgovornosti" (str. 110).

Labirinti skrbi: pomen perspektive etike skrbi za socialno politiko so pomembni zapisi tako za oblikovalce kot izvajalce različnih političnih dokumentov in odločitev, pa tudi za vse druge državljanke in državljane. Z analizo in priporočili je vredno poskusiti vplivati na oblikovalce socialne, družinske, zdravstvene, stanovanjske politike in tudi vseh drugih, ki niso bile vključene v pričujoče prispevke. Knjiga je korak naprej k promociji znanosti, k predstavljanju visoko teoretskih, strokovnih ugotovitev na preprost, razumljiv in jasen način. Prav na tak način lahko znanost postane uporabna za vsakogar. Na koncu ostaja upanje, da aktivno državljanstvo in državljanstvo, ki temelji na pojmih odnosnosti ter medsebojne odvisnosti, lahko postane praksa tudi pri nas.